

dernacht. Ik merkte spoedig, dat die zuchten afkomstig waren uit den toren en daarom wilde ik den anderen dag met het spook kennis maken.

Toen ik op den toren verscheen, keek het spook, in de gedaante van een uil, mij grimmig aan. Het arme spook zat gevangen. Het luik, dat toegang tot dit deel van den toren geeft, staat gewoonlijk open, doch ik vond het toen gesloten, misschien wel, doordat de uil er zelf op was gaan zitten. De galmgaten zijn met gaas afgezet, zoodat het den uil onmogelijk was, uit zijn gevangenis te geraken, en het is te begrijpen, dat hij door zuchten en klagen bekend maakte, dat hem het verblijf op dien eenzamen toren niet beviel. Toch behoefde hij geen honger te lijden; voor het gaas der galmgaten toch vond ik naast elkaar liggende eenige doode dieren: 7 musschen, 5 mollen, 6 veldmuizen, 3 spitsmuizen. Geen duiven dus! Het gaas was aan die zijde erg bebloed. doordat de gevangene er zijn prooi door

trok. Natuurlijk hadden zijn kameraden hem dien voorraad bezorgd.

Mijn eerste werk was, eenig gaas los te maken. Spoedig had de uil dit gemerkt en in een ommezien was hij in de vrije lucht. Pas was hij uit zijn gevangenis, of hij werd door zwaluwen, spreeuwen en musschen uitgejouwd op den koop toe.

Tot slot nog een staaltje van de slimheid van den uil. Een mijner kennissen, een geloofwaardig persoon, had dezer dagen een kerkuil gevangen, dien hij wilde laten opzetten. Hij bond den uil vrij stevig een touwtje om den hals en wierp hem voor dood op den grond. Het dier scheen geworgd en lag roerloos met de oogen gesloten. Maar onze uil was niet dood, want toen een poosje later een jongen aankwam en hem een weinig verder schopte, vloog de uil op en was weldra verdwenen.

Rijswijk (Geld.)

B. J. v. WAGENSVELD.

Een botanische excursie naar Texel.

Onze Nederlandsche Noordzee-eilanden zijn voor een gewoon beschouwer, zooals F. Holkema in zijn *Flora* zegt, oogenschijnlijk barre oorden; maar even waar is het, wat hij er op laat volgen, dat het voor den botanicus bij uitstek lieflijke streken zijn. Reeds lang was het ons plan geweest, een dezer eilanden eens te gaan bezoeken, en wel voornamelijk met het doel, eenige belangrijke orchideeën-soorten en verscheidenheden te verzamelen. *Sturmia Loeselii*, die wij slechts hadden van Vogelenzang, en dan nog maar in weinige exemplaren, *Orchis maculata*, alleen bij Loosduinen en Wassenaar ten getale van resp. 2 en 3 ex. gevonden, *Platanthera bifolia*, en verschillende vormen uit de aan afwisseling zoo rijke *Orchis latifolia*-groep hadden wij daarbij in de eerste plaats op het oog. Het eiland Texel, dat wij voor ons bezoek uitgekozen hadden, heeft niet alleen aan onze verwachtingen beantwoord, maar ze zelfs overtroffen, door ons nog een paar geheel ongedachte botanische verrassingen te schenken.

Den 2en Juni van dit jaar, 's Zaterdags vóór Pinksteren, verlieten wij de residentie, en een spoorreis van eenige uren bracht ons om omstreeks 3 uur in den Helder. Vandaar vertrokken wij om 4 uur met de boot naar Oude Schild. Tijdens de overvaart ging de regen, die reeds van 's middags 12 uur af gevallen had, in een flinke onweersbui over, 't geen nu juist niet geschikt was, om ons goede gedachten van het Texelsche klimaat in de a. s. week in te

boezemen. Toch bleven wij al dien tijd op het dek, waar wij een gesprek aangeknoopt hadden met een der passagiers, een geboren Texelaar, die ons op de vriendelijkste wijze omtrent land en volk van zijn geboortegrond inlichtte. Van hem vernamen wij reeds vooruit, dat we bij onze tochten hoogst waarschijnlijk in 't geheel niet door de bevolking bemoeielijkt zouden worden, en dat bordjes met „Verboden Toegang“ etc. op Texel onbekend zijn. De uitkomst heeft zijn bewering ten volle bevestigd.

Van Oude Schild naar Den Burg kan men gebruik maken van een omnibus; daar echter het weer aan 't opklaren was en de omnibus zich al spoedig bijna geheel met reizigers gevuld had, besloten wij den tocht te voet te doen. Wij verlieten den rijweg en kozen, geleid door een omstreeks 14-jarig Texelaar, een landpad, dat eerst aan beide zijden begeleid werd door weilanden, waar het Strandkruid (*Statice elongata*) groote plekken paarsrood kleurde, hier en daar afgewisseld door een donkerder rood, dat bij nader beschouwing veroorzaakt werd door de aren van *Orchis Morio*.

De zeekleibodem dezer weiden werd al spoedig door een diluvialen grond vervangen; hier hielden ook de slooten op, om plaats te maken voor de voor het Texelsch diluvium zoo karakteristieke „tuinwalletjes“, dijkes van $\frac{1}{2}$ —1 M. hoog, die den weg aan weerszijden begrenzen. Langzamerhand steeg ook het pad en betraden wij den z.g. Hoogen Berg, een diluviale verheffing van omstreeks 10 M.

hoogte, met een boschje beplant en vanwaar men een fraai vergezicht heeft over een groot deel van het eiland. Aan de eene zijde het zeekeigebied, begrensd door de Zuiderzee met talrijke visschersvaartuigen; aan de andere zijde het diluvium, door de donkere lijnen der tuinwalleetjes in talloze vakken afgedeeld; in de nabijheid de torens van het in geboomte verscholen Den Burg en aan den gezichtseinder de duinenreeks, die het hoofdterrein onzer werkzaamheden zijn zou.

Omstreeks 6 uur kwamen wij te Den Burg aan, waar wij in het hotel „De Lindeboom“, van den heer Bruyn, onzen intrek namen. Het is ons aangenaam te kunnen verklaren, dat de bediening in dit hotel in alle opzichten voortreffelijk, de pensionprijs billijk was; en wij aarzelen niet, de inrichting van den heer Bruyn aan de aandacht van een ieder die Texel bezoekt, ten zeerste aan te bevelen.

Nadat een flink middagmaal ons onze verloren krachten had doen herwinnen, gingen wij Den Burg eens opnemen en kennis maken met de onmiddellijke omstreken van het dorp. Het was werkelijk een aangename kennismaking, waartoe ook vooral het intusschen zeer fraai geworden weer veel bijdroeg. De avondzon, die over de veraf gelegen duinenreeks scheen, verlichtte met haar schuine stralen de bruine, hier en daar paars en geel gekleurde velden en gaf ons nieuwe hoop op een goede weersgesteldheid voor de volgende dagen.

De volgende morgen was bestemd om ons met behulp van kaart en verrekijker over de wegen in den omtrek van Den Burg te oriënteren. En dit bleek werkelijk voor een vreemdeling niet overbodig te zijn. Niet alleen in de omgeving, maar ook in het dorp zelf wisten wij in den eersten tijd volstrekt den weg niet te vinden. Na eenigen tijd rondgedwaald te hebben, besloten wij den weg naar het dorpje Hoorn te volgen. Al spoedig vonden we enkele typische planten. Langs en op de tuinwalleetjes groeiden *Ranunculus bulbosis*, *Myosotis versicolor*, *Viola canina* en dan de in onze streken niet zoo algemeene *Scleranthus annuus*, *Plantago Coronopus* en *P. maritima*. In de nabijheid van den Prins-Hendrikpolder waren de tuinwalleetjes meters ver paars getint door het Strandkruid, ook enkele albino's er van troffen we aan. In de hooilanden langs den weg bemerkten wij *Orchis latifolia* en *O. Morio*; een bijzonder groot exemplaar der laatste soort bleek boven den grond 34 centimeter lang te zijn.

Na een wandeling van omstreeks twee uur bereikten wij het dorpje Hoorn, vroeger een welvarende visschersplaats, waar veel loodsen woonden, nu door inpoldering midden in het land gelegen en achteruitgegaan tot een klein boerendorpje. Een herberg, die den naam „Zeemans Welvaren“ draagt, herinnert nog aan de dagen van voorheen; thans

draagt het geheele dorp den stempel van verval. Dit neemt echter niet weg, dat het veel schilderachtiger is dan menig welvarend dorp uit onze streken. Even voorbij Hoorn maakten wij voor de eerste maal kennis met de gulle Texelsche landbevolking. We vroegen een voorbijganger om vuur, 't geen ons niet alleen bereidwillig verleend werd, maar de vriendelijke gever was zelfs niet tevreden, voor wij het doosje lucifers als geschenk aanvaard en meegenomen hadden. Over 't algemeen zijn de landlui op Texel veel vriendelijker en voorkomender dan de boeren uit onze buurt. Het is ons later meer dan eens gebeurd, dat we, wanneer we aan een boerenwoning aanklopten, om de bewoners naar den weg te vragen, uitgenoodigd werden, binnen te komen, wat uit te rusten en een kop thee te gebruiken.

Na Hoorn doorgewandeld te zijn, komt men onmiddellijk aan den binnenvoet der duinen en al spoedig bemerkten wij daar de Kraaiheide, *Empetrum nigrum*, met hare besvruchten, die groote plekken duin bedekte, waartusschen zich *Drosera rotundifolia* en *Pedicularis palustris* vertoonden; terwijl de hellingen bezaaid waren met de fraaie witte duinrozen (*Rosa pimpinellifolia*). Wij hadden ook gehoopt daar in de omstreken *Sturmia Loeseli* te vinden, immers Holkema zegt, dat die in duinvlakken achter Hoorn zeer algemeen moet zijn; wij vonden ze echter niet, 't geen wel daaraan zal toegeschreven moeten worden, dat we de eigenlijke duinvlakken toen nog niet doorzochten.

Op den terugweg naar Den Burg vonden wij, iets noordelijker aan den duinvoet, verscheiden zeer mooie planten van *Orchis maculata*; verder in de slooten *Menyanthes* en *Comarum*, de aardige wateraardbei met haar bruinroode bloemen. Meterslange wortelstokken dezer plant treft men hier herhaaldelijk aan. In de „schapenputjes“ (d. z. cirkelronde vijvertjes van een paar meters in doorsnede) bij Den Burg troffen wij dienzelfden dag ook nog aan de interessante waterboterbloem met twee bladvormen, *Batrachium heterophyllum*.

Den 4en Juni zouden we gaan naar de Alloo, een moerassige vlakte aan den duinzoom, ten N. W. van Den Burg en ten Z. van Koog gelegen. Wij volgden eerst in westelijke richting den weg, die naar de Bleekersvallei loopt en vonden reeds in de nabijheid van Den Burg *Glaux maritima*, verderop weer *Comarum* en *Orchis maculata*. Toen wij bij den duinvoet kwamen, vonden wij een poel van misschien 6 of 8 Meters doorsnede, geheel begroeid met prachtig veenmos, waartusschen *Drosera* en de niervormige bladeren van *Viola palustris*, waarvan het ons gelukte ook nog enkele bloemen te vinden. Niet ver van daar groeide aan een slootkant een varen, die een onbekende voor ons was; gedachtig

Helder

¹⁾ Of, zooals hij schrijft: het Piet Russchevlak. Wij weten niet, of deze spelling de officieele is; door de bevolking wordt ze, zoover ons bekend is, niet gebruikt.

zeer onbeleefd waren. Toen veroorloofden we ons de vraag, waarin onze onbeleefdheid dan wel bestond. Wel, natuurlijk in een al te vrijmoedige toepassing van het spreekwoord: Ongevraagd, ongeweigerd. We hadden toch eerst wel eens kunnen informeerden, van wien dat stuk land was en dan beleefd aan den eigenaar verlof vragen, onze operaties er op te verrichten. Doch toen wij er aangekomen waren, was er nergens in den omtrek een sterveling te zien! Gelukkig werd de toon van ons onderhoud allengs vriendschappelijker en kwam het niet tot een nadere kennismaking met den knuppel, we scheidden zelfs als goede vrienden.

De kleine valleien tusschen de „nollen“, zooals men hier de duintoppen noemt, die de „Nederlanden“ ten Oosten begrenzen, leverden ons *Platanthera*, *Orchis maculata*, *O. Moris alba* en verscheidene groote exemplaren van *Botrychium*; dit was dus een tweede vindplaats dezer varen. De Nederlanden zelf doorkruisten wij ook gedurende een paar uren; en vonden er *Orchis incarnata*, en wel de var. *Macroglossa* Rehb.

De omstreken van Oosterend beantwoordden niet aan onze verwachting. Behalve dat wij aan den weg in de nabijheid van het dorp *Lamium incisum* vonden, troffen wij er geen belangrijke soorten aan, zelfs niet de variëteit van *Orchis maculata* die volgens Holkema tusschen Oosterend en Spijkdorp zeer algemeen moet zijn. Onze laatste dag vergoedde ruimschoots de teleurstelling van den vorigen. Het Groote vlak bij Hoorn hield ons gedurende eenige uren zeer aangenaam bezig. Vooreerst vonden wij op het hoogere gedeelte *Gnaphalium dioicum*, zonderling genoeg alleen den mannelijken vorm, evenals we vroeger bij IJmuiden alleen den vrouwelijken aangetroffen hadden. Aan de Alloop een beek, die het Groote vlak in zijn geheele lengte doorstroomt, vertoonde zich de hydrophyten-flora in al haar pracht: *Pedicularis palustris*, *Parnassia*, *Epipactis*, *Drosera*, *Menyanthes*, *Orchis incarnata*, *Comarum*, *Sturmia Loeselii*. De laatste plant was zeer talrijk vertegenwoordigd, echter over 't algemeen zeer kleine exemplaren. Het gemiddelde aantal bloemen bedroeg 4 à 5; een groot exemplaar was 8-bloemig;

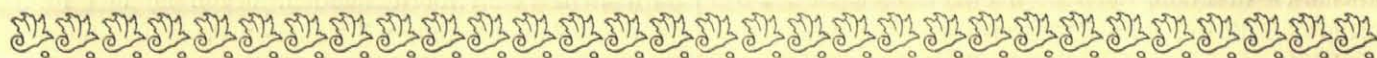
een heel verschil dus met de 18-bloemige planten, die wij reeds van andere plaatsen kenden.

Op den terugweg bezochten wij in de nabijheid van de westen een oud kerkhof, thans deel uitmakende van een boerderij en gedeeltelijk afgegraven. Twee redenen leidden ons er heen; ten eerste de hoop, een volledigen menschenschedel te vinden, 't geen ons niet gelukt is, en ten tweede onderzoek te doen naar een geheimzinnige plant, waarvan een heer, die ook in „De Lindeboom“ logeerde, ons vreemde dingen verteld had. De wortel moest nl. zeer bedwelmende eigenschappen bezitten. Werkelijk vinden wij de bewuste plant; het was *Hyoscyamus niger*, die Holkema ook op Texel niet schijnt gevonden te hebben; hij geeft haar tenminste alleen op als daar aangetroffen door Harting.

In de nabijheid van Hoorn eindigden wij dien avond onze werkzaamheden met het uitgraven van een paar albino's van *Orchis Morio* en een paar groote planten van *Orchis maculata*. De avond werd verder met inpakken en het maken van voorbereidselen voor de reis besteed; en den anderen morgen om 6 uur verlieten wij met den omnibus den Burg, om te 7 uur met de boot van Oude Schild te vertrekken. Het weer, dat ons voortdurend zoo gunstig geweest was, was ook nu zeer fraai. De Texelsche velden baadden in den gloed der morgenzon, toen wij op het dek der stoomboot staande de haven verlieten; en langs de kust varende onderscheidden wij nog enkele bekende punten: eerst den Hoogen Berg, daarna de torens van Den Burg en eindelijk het vriendelijke kerkje van Hoorn. Langzamerhand werden de voorwerpen kleiner en de omtrekken flauwer, en toen de boot om kwart voor 7 aan Den Helder aanlegde richtten wij voor de laatste maal den blik naar de smalle streep lands in de verte, naar Texel, dat we in dien korten tijd zoo lief gekregen hadden; echter niet zonder de stille hoop in het hart, dat ons later nog eens het geluk te beurt vallen mocht, naar deze „oogenschijnlijk barre, maar voor den botanicus bij uitstek lieflijke oorden“ terug te keeren.

Rijswijk,
Den Haag, Oct. 1900.

H. R. HOOGENRAAD.
D. DE VISSER SMITS.

Het insectarium in Artis.

Het verwarmingstoestel is, nu het voorjaar in de laatste helft van April plotseling in al zijn kracht verscheen, buiten werking gesteld. Nu kunnen we alles aan de heerlijke lentezon overlaten en warmwaterbuizen ontberen.

Verschillende mooie en groote rupsen, die buiten

reeds te vinden zijn, hebben reeds logies. Klimoptakjes vertoonen hun puzzle, de rupsen van *Bombyx pini* zitten in hun prachtig haren kleed vluchtige kijkers te foppen. Haar bruin, zilvergrijs en blauw, zoo wonderfraai naast elkaar gezet, geven den totaalindruk van dennenschors.